

Nový nález rudního žernovu

The new finding of grinding stone

JAROSLAV HAVLÍČEK

Abstract:

A fragment of grinding stone was found during the research of a locality with mining remains on the top of Bída hill, about 1.25 km from the Jitkov village, in the middle of mining field totaling 850 in length in a NW to SE direction. The period of mining can be dated to the 2nd half of the 13th til the 2nd part of the 14th century, according to the known documents. By estimate the fragment accounts for a quarter of the original size. Extant parts of milling surfaces prove the primary function. Obvious marks of secondary usage are visible on three surfaces of the finding, for breaking the ore, or for amalgamation.

Dne 17. srpna 2011 byl autorem článku na žádost starosty Jitkova Petra Kubáta proveden povrchový průzkum lokality s pozůstatky po dolování nedaleko Jitkova.

Zkoumaná lokalita se nachází na vrcholu kopce Bída nedaleko stejnojmenné samoty, vzdálené přibližně 1,25 km západně od obce Jitkov. Jedná se o mohutný obvalový tah o celkové délce 850 metrů ve směru SZ – JV. Největší dobývky se nalézají zhruba uprostřed tahu s průměrem jednotlivých zaniklých šachet okolo 10 metrů a hloubce asi 6 metrů (Malý 2001, 63).

Historické písemné zprávy týkající se přímo a jmenovitě této lokality nebyly doposud objeveny. Ze známých listin lze období těžby rámcově datovat do druhé poloviny 13. a do druhé poloviny 14. století. Toto datování vychází zejména z listiny z roku 1257, kdy Smil z Lichtenburka rozděluje desátky z dolů v Německém Brodě, Bělé, Šlapanově a v Přibyslavi třem cisterciáckým řádům. Důkaz o obnovení těžby podává listina z roku 1351, kterou Karel IV. potvrzuje žďárskému klášteru dolování stříbrných rud ve vsi Počátky (Stránská 2009, 37, 124). Tím končí veškeré zprávy o jakékoliv hornické činnosti ve vymezené oblasti. Přestože na jiných místech havlíčkobrodského rudního uzlu dochází v období 16. století k novým, více či méně zdařilým pokusům o obnovu důlních děl, zde k nim pravděpodobně nedošlo.

Zmíněná lokalita se měla objevit až ve druhé polovině 19. století na mapě horního inženýra J. Hönigera. Autorovi je však mapa neznámá. Podrobně jsou pozůstatky po dolování zaneseny v mapě J. Koutka z roku 1958 i se stručným geologickým popisem okolí a nalezených vzorků rud (Koutek 1960, 143).

Při výše zmíněném průzkumu byly na lokalitě pozorovány stopy po sondování některých hald ze strany sběratelů minerálů a také drobné výkopy prozrazující činnost detektorářů.

Ve střední části obvalového tahu nedaleko dominantní dobývky byl na povrchu objeven fragment rudního žernovu. Tento fragment se nacházel u geodetického bodu a měl zřejmě za účel jej již z dálky zviditelnit. V současné době se jedná o první známý nález tohoto druhu v této oblasti – tj. Česká Bělá, Počátky a Jitkov.

Nalezený fragment tvoří odhadem jednu čtvrtinu z celkové původní velikosti. Prvotní funkci prokazují dochované části mlecích ploch, na kterých jsou stále ještě znatelné koncentrické drážky vzniklé při mletí rudy. Na nález jsou však patrné zjevné známky druhotného použití na třech stranách, a to při roztloukání rudy, přičemž jednu miskovitou prohlubeň, umístěnou kolmo na koncentrické drážky, a to směrem od středového otvoru, by bylo možné využít i k amalgamací. Maximální velikost fragmentu, orientovaná dle mlecích ploch, je následující: délka – 30 cm, šířka – 18 cm a síla – 19 cm. Dominantní miskovitá prohlubeň má průměr 12 cm a její nejnižší okraj je 3 cm nade dnem misky.

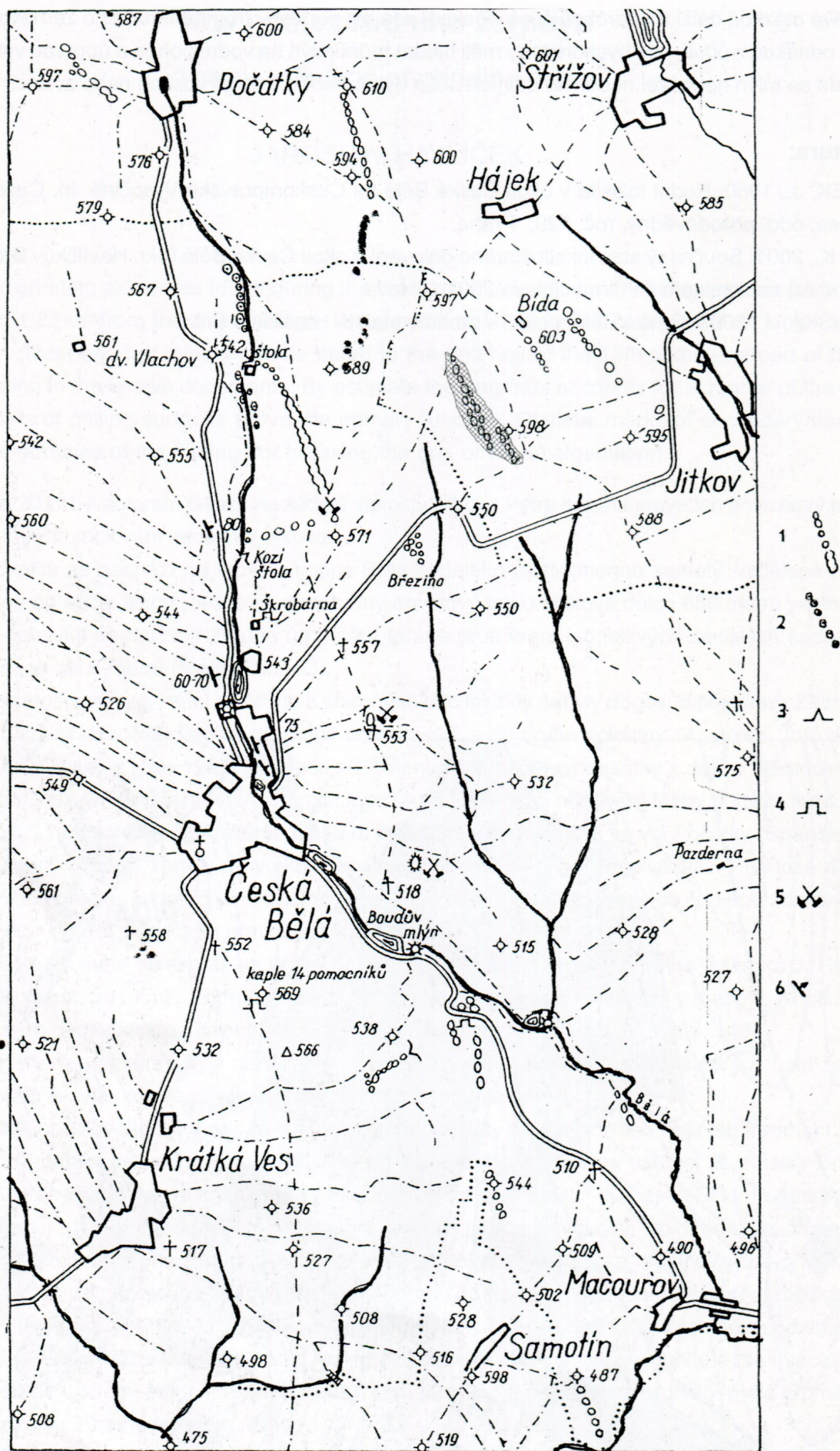
Dle vyjádření RNDr. Karla Malého, Ph.D. je k výrobě použita biotitická rula. Ve středové části, souběžně s mlecí plochou, je fragment protnut 2,5 cm mocnou žilou pegmatitu. Tato hornina je místní provenience.

Literatura:

MALÝ, K., 2001: Současný stav lokalit starého dolování v okolí České Bělé (okr. Havlíčkův Brod). In: Sborník příspěvků ze semináře Stříbrná Jihlava 2001. Jihlava.

The map shows a topographic representation of the Bída area. Contour lines indicate elevation, with a peak of 578 meters marked. A large, irregularly shaped area is shaded in grey, representing a forested or protected zone. A dashed line runs diagonally across the map, likely indicating a boundary or a specific route. A series of small circles along this dashed line marks the 'Místo nálezu' (Place of find). The label 'BÍDA' is prominently displayed in a circle, and 'Dvorská' is visible in the lower left. The map also shows various other geographical features and elevation points, such as 503 and 603.9.

171

Obr. 1: Mapa J. Koutka z roku 1958 s vyšrafovanou zkoumanou oblastí. Mapový podklad: Koutek 1960, 143.

Obr. 3: Fotografie dobývky, u níž byl žernov nalezen. Foto Jaroslav Havlíček, 2011.

Obr. 4: Fotografie žernovu v okamžiku nálezu. Foto Jaroslav Havlíček, 2011.